

HOOFDSTUK II

HET POSTHOUDERSCHAP BIJ DE DJOEKA'S (1845 - 1863)

§ 1 *De posthouders en hun superieuren*

Aan het hoofd van het „Commissariaat voor Inlandse Bevolking, voor zover betrekking hebbende tot Slaven, Boschnegers en Indianen”, stond de Gouvernements Secretaris, tevens Secretaris van de Koloniale Raad, als Raad Commissaris voor de Inlandsche Bevolking. De werkzaamheden van het Commissariaat werden echter geleid door de assistent-Gouvernements Secretaris. Deze wendde zich voor zaken die overleg noodzakelijk maakten tot de Gouvernements Secretaris, van wie hij ook instructies ontving. In juridische kwesties diende de Procureur-Generaal van advies; de Gouverneur bekrachtigde benoemingen en andere regeringsbesluiten.

De posthouder, als ambtenaar bij het Commissariaat, wendde zich met brieven en verslagen tot de assistent-Gouvernements Secretaris en slechts in hoogst enkele gevallen tot de Gouvernements Secretaris zelf, of tot de Procureur-Generaal, of tot de Gouverneur.

Hoewel in 1857 het Commissariaat voor Inlandsche Bevolking werd opgedragen aan de Inspecteur der Domeinen, van de Nijverheid en van de Landbouw, en de assistent-Gouvernements Secretaris deze functie van Inspecteur kreeg, bleef zijn taak, wat het Commissariaat betreft, dezelfde.

Deze taak omschreef de assistent-Gouvernements Secretaris H. C. J. Slengarde na de aanvaarding van zijn ambt in 1846, aan het slot van een algemeen overzicht over bosnegerzaken (13 juli (12)) als volgt: „De assistent bij het Commissariaat der Inlandsche Bevolking is bijna slaaf van den bosneger. De laatste, die aan tijd nog uur zich stoort, begint hem lastig te vallen van 's morgens zes uur tot des avonds zes uur. Vruchteloos is het, dat hij hem gelast, desnoods verzoekt, om van zeven tot negen en van vier tot zes [. . .] bij hem te komen, [. . .] steeds waren zij ontevreden wanneer zij niet dadelijk geholpen werden en dit is geen gemakkelijke taak wanneer men zonder exaggeratie, soms dertig per dag te woord moet staan [. . .]. Wanneer men daarbij het geraas en getier dat zij maken en waarvan zij vooreerst niet zijn te genezen, in overweging neemt, zal het wel geen betoog behoeven, dat de betrekking, die anders

wat schrijfwerk aangaat niet overmatig veel te doen geeft, lastig is en zo moet zijn, wanneer men daar bij voegt de veelerhande looperijen naar de magazijnen, den Procureur-Generaal, den administrateur van Financiën, en bij particulieren die geschil hebben met de boschnegers.

Het schrijfwerk bepaald zich voor het overige tot de correspondentie met de Posthouders, het afgeven van terugpassen, van permissen tot aankoop van geweren, het bijhouden van het Journaal, het aanvragenboek, de controle op de begroting, het passenboek en brievenboek.”

Slengarde was bovendien „beëdigd translateur in de Fransche en Engelsche taal, en de Neger-Engelsche spraak.” Hij maakt de indruk een formeel maar verstandig en eerlijk ambtenaar geweest te zijn.

De lijst op blz. 28 en 29 geeft een overzicht van de verdeling der functies en de namen der ambtenaren over de besproken periode. De in de volgende hoofdstukken meest voorkomende namen zijn — uiteraard — die der posthouders bij de Djoeka's en die van de assistent-Gouvernements Secretaris, en wel:

Ch. L. Dhondt (posthouder van 1846 - 1859),

A. Kappler (assistent posthouder van 1846 - 1859 en posthouder van 1859 - 1863),

M. Montecatini (waarnemend posthouder voor Ch. L. Dhondt in 1849), en H. C. J. Slengarde (assistent-Gouvernements Secretaris van 1846 - 1857 en Inspecteur der Domeinen van 1857 - 1863).

§ 2 *Persoonsbeschrijving van Ch. L. Dhondt; zijn visie op de bosnegers*

Charles Louis Dhondt werd geboren te Steken, bij Hulst, 21 augustus 1788, was Rooms Katholiek en werd opgevoed in Gent en Rijssel. In april 1830 nam hij dienst en werd soldaat bij het depot der „Landmagt voor de West Indien”. Na aan de tiendaagse veldtocht te hebben deelgenomen, waarmee hij het kruis van verdienste en de rang van korporaal verwierf, kwam hij in januari 1831 in Suriname aan, werd in 1833 fourier bij het Bataillon Jagers, en verliet de militaire dienst in 1834. Van 1834 - 1838 was hij klerk bij de magazijnen, met in 1838 een salaris van f 600,— per jaar. In 1838 werd hij bijlegger (of assistent posthouder) bij de Djoeka's op een traktement van f 800,—, en in februari 1846 bevorderd tot posthouder, op een salaris van f 1000,—, met een toelage van f 300,—. Van zijn totaal van ruim 27 jaren dienst, bracht hij er 18 in het bos door.

	Gouverneur	Procureur Generaal	COMMISSARIAAT INLANDSCHE HEBBENDE TOT	
			Gouvernem. Secretaris tevens Raad Commissaris Inl. Bevolking	Ass. Gouv. Secret. belast met Comm. Inl. Bevolking
1845	Ph. de Kanter tot 16 juli. R. F. Baron van Raders	Ph. de Kanter	G. S. de Veer	J. C. Theil
1846	„	„	J. A. Lisman	H. C. J. Slengarde
1847	„	„	„	„
1848	„	„	„	„
1849	„	„	„	„
1850	„	„	„	„
1851	„	„	„	„
1852	Ph. de Kanter (a.i.) C. Barends (a.i.) Jhr. J. G. O. Stuart von Schmidt auf Altenstadt	„	„	„
1853	„	„	„	„
1854	„	„	„	„
1855	C. P. Schimpf	„	„	„
1856	„	J. A. Lisman	E. A. van Emden	„
1857	„	J. W. Gefken	„	„
				Inspecteur der Domeinen * belast met Commissariaat Inl. Bevolking
				Insp. der Domeinen
1858	„	„	„	H. C. J. Slengarde
1859	„	„	„	A. Wildeboer (a.i.)
1860	R. F. van Lansberge	„	„	H. C. J. Slengarde
1861	„	„	„	„
1862	„	„	„	„
1863	„	„	„	„

**BEVOLKING VOOR ZOVER BETREKKING
SLAVEN, BOSCHNEGERS EN INDIANEN**

Posthouder bij de Djoeka's	Ass. Posthouder bij de Djoeka's	Standplaats posthouder	Standplaats ass. posthouder
C. J. Geut	Ch. L. Dhondt		Piket 19 (Cottica)
Ch. L. Dhondt	A. Kappler	Comboeskreek (Cottica)	Albina (Marowijne)
„	„	„	„
„	„	„	„
M. Montecattini (a.i.)	„	„	„
Ch. L. Dhondt	„	Monbijou (Cottica)	„
„	„	„	„
„	„	„	„
„	„	„	„
„	„	„	„
„	„	„	„
„	„	„	„
Inspecteur der Domeinen * belast met Commissariaat Inl. Bevolking			
Posthouder	Ass. posthouder		
Ch. L. Dhondt	A. Kappler	„	„
A. Kappler	S. G. Klein, correspondent	Albina (Marowijne)	Plantage La Paix
„	„	„	„
„	„	„	„
„	„	„	„
„	„	„	„

* ... van de Nyverheid en van de Landbouw

Hij was ongetrouwd, maar bij hem woonde Delphina, zijn „menagère door hem vrij gekocht” en zijn zoon, „Charles Louis Dhondt, door hem vrij gegeven”. Deze Charles Louis, ofwel Karel, werd in 1850 gemanumitteerd na een verzoekschrift van Charles Louis Senior, aan de Gouverneur (13 juni 1850 (35 F^{II})) waarin hij schreef:

„Geeft met gepasten eerbied te kennen C. L. d’Hont; *

Dat hij onder den last der vrijdoms bezit, het slavenkind Karel, oud 8 jaren, zoon van Delphine; —

Dat hij aan die verplichting gaarne wenschte te voldoen, hierbij overlegt

1^e extrakt uit de slavenregister

2^e doopbewijs van R. Cath. Gemeente alhier

Met eerbiedig verzoek dat het Uwe Excellentie moge behagen, onder borgtocht van zichzelf en indien het door Zijne Excellentie mogt vereischt worden, van den heer H. C. J. Slengarde, aan opgemeld slavenkind te verleen brieven van Manumissie, met vergunning aan hetzelfde de naam van Dhondt als familienaam te mogen voeren.”

Dhondt’s standplaats als posthouder bij de Djoeka’s was van 1846 tot 1850 Comboeskreek, aan de Cottica, even beneden de splitsing van Cottica en Courmotibo, daarna op het terrein van de verlaten plantage Mon-Bijou, ingericht tot Militair Piket, eveneens aan de Cottica, vlak bij de Oranjekreek.

In 1846 was Dhondt dus acht jaar ambtenaar bij de bosnegers en 58 jaar oud. Hij maakt in zijn brieven de indruk een braaf koloniaal ambtenaar te zijn, niet bijzonder intelligent, zorgelijk, ziekelijk en humorloos, en vroeg oud door het moeilijke en oncomfortabele leven in de bossen. Zijn reacties op, en zijn meningen over de bosnegers waarover hij moet rapporteren zijn geheel conform aan die van zijn onverlichte medekolonisten, die nog gevangen zijn in de door R. A. J. van Lier ** beschreven ideeën, gevolg van een proces van „dehumanisering”, een begrip dat weliswaar door Van Lier gebruikt wordt om de verhouding meester-slaaf te karakteriseren, maar even goed toepasbaar is

* Gewoonlijk tekent hij: Dhondt.

** „Aan de slaven voltrok zich hetzelfde proces van dehumanisering dat zich onder de kapitalistische orde van de voorgaande eeuwen ook aan de Europeesche arbeiders voltrok; men ging hen minder als menschen zien, dan wel als instrumenten voor de productie. Er ontstond een ideologie, die het gemakkelijkt om hun menscheijkheid te vergeten: de ideologie van den luien, dierlijken heiden, die voor zijn eigen heil en dat van de wereld met de strengste middelen onder tucht moest worden gesteld en ingeschakeld in de kapitalistische productie.” ¹⁵

in diezelfde maatschappij op de verhouding blanke-neger in het algemeen en bestuursambtenaar-bosneger in het bijzonder.

Deze weinig vriendelijke visie op de persoon van Dhondt heeft enige retouches nodig. Het leven in het bosland, temidden van voor een posthouder wezensvreemde mensen, zo lang achtereen, in eenzaamheid, zonder enig comfort, weinig gesteund door het bestuur in Paramaribo, was werkelijk wel in staat iemand, die daar niet toevallig zijn element in vond, in veel kortere tijd ten onder te doen gaan.

Dhondt's met moderne opvattingen zo weinig strokende meningen kunnen hem, man van zijn tijd, tenslotte ook niet zwaar aangerekend worden, evenmin als zijn betrekkelijk geringe ontwikkeling. Dat men hem niettemin toch in dit critische daglicht kan stellen is gevolg van het feit dat er óók „verlichte” koloniale ambtenaren waren en intelligentere reacties van collegae-posthouders (ongeacht ontwikkeling) zoals bijvoorbeeld A. Kappler.

Zijn benoeming tot posthouder valt gelijk met die van H. C. J. Slengarde tot ass. Gouvernement Secretaris, als opvolger van J. C. Theil, die juist gestorven was. Dhondt was bevriend met Theil en had hem, vlak voor zijn dood in 1846, geschreven: „Het goed vooruitzicht dat ik het genoegen had UEd. mede te deelen, wegens de kost die ik in drie maanden door mijn eigen arbeid in mijn grond zou vinden, is viermaal door de veelvuldige mieren Couma-Couma * genaamd opgefret en dus verijdt, waar door ik lusteloos ben om nog verder mijn gezondheid en gelden op te offeren, van verdere wederwaardigheden spreken is onnoodig, maar verswijgen dat mijn enig troost, mijn aangekocht Jongentje serieus en doodelijk ziek is, waar ** het dat ik in mijn gevorderde Jaren [58] nimmer zou vergeten, gebannen als het ware in een wildernis, bij willekeurige negers die men mensen noemt, geen troost van den al-bestuurder, aan zich zelven zonder kost, daar alles sleur is overgelaten, bedenkt dus waarde heer, de ongenoegens die hiervan het resultaat zijn, en hoe smartelijk dit alles voor een burgerlijk welopgevoed mensch valt.”

Hij vroeg aan de Gouvernements Secretaris Theil te mogen opvolgen, maar Slengarde kreeg de functie, en Dhondt, weliswaar in rang en salaris verhoogd, bleef in het bos.

De 2^e februari 1848 (5) schreef Dhondt dat hij meende dat het beter zou zijn de standplaats Comboeskreek op te heffen en meer naar beneden te verplaatsen, in de buurt van een militaire post.

* Parasolmier, *Atta cephalotes*.

** Hier is een stuk zin, misschien door emotie, weggefallen.

In juli 1848 ging Dhondt voor een half jaar met verlof; hij werd vervangen door M. Montecattini. Deze onderzocht in opdracht van het gouvernement de mogelijkheden, en schatte de onkosten van het verplaatsen van de posthouders-standplaats van Comboeskreek naar Monbijou. Men zag het voordeel en de noodzaak van deze verplaatsing in, zoals blijkt uit het Gouvernements Besluit no 1479 van 27 november 1848, dat hierover ondermeer zegt „dat de noodzakelijkheid daartoe buiten alle twijfel ligt, alzoo de plaats waarop die woning thans staat, zijnde tenminste tien uren varen van het Piket Monbijou, geheel onvolmatig is, dewijl eensdeels de opgemelde ambtenaar, in gevallen van nood van allen bijstand is verstoken, en de meest noodzakelijke levensbehoeften uren ver op de Plantagien moet trachten te verkrijgen, waardoor tevens vele kosten in het nadeel van 's Lands kas worden veroorzaakt [. . .] en anderdeels om dat daar door tevens eene betere Contrôle voor de gaande en komende Boschnegers zal kunnen worden gehouden [. . .] het zijne Groot Edel Achtb. voorkomt dat eene som van Duizend Gulden, daartoe met inbegrip tevens van de kosten van inpoldering van het stuk land en voor het schilderen der gebouwen voldoende zal zijn”. *

De verhuizing vond tenslotte plaats in 1850, op 30 juni. Dhondt woonde in een voorlopig opgerichte hut, en schreef dat er nog van alles aan het terrein moest gebeuren. Het kostte veel moeite om de gebouwen en het terrein in goede orde te krijgen, en nog meer om het in redelijke staat te houden. Dhondt schreef voortdurend klaag-brieven over het terrein, het huis, de „trenzen” **, de dam, over het gebrek aan arbeiders, en over het uitblijven van instructies en geld voor loon en aankopen uit Paramaribo. Bijvoorbeeld op 30 april 1854 (56): „Ten slotte acht ik mij verplicht UEdele ter kennis te brengen dat de voortrap thans bijna geheel onbruikbaar is; ter vermeidng van ongelukken, moet ik de voortrap dicht houden, de achtertrap die ook totaal verrot en ingestort is, heb ik om in het huis te geraken provisioneel door een soort van ladder vervangen. Door het hoogstaande water in de trenzen (die moeten worden opgehaald) en de zware regens, is het terrein altoos modderachtig en dreigdt het gemakhuisje, zoo het schijnt te dicht bij de trens geplaatst, in te storten. Om onkosten te vermeiden vereischt een en ander [. . .] in order te worden gebragt.”

In januari 1856 had Dhondt weer recht op verlof, maar hij had geen corjaal, — de oude was niet meer te gebruiken en de toestemming voor

* Montecattini schatte de onkosten op f 1125,—.

** Lozingskanalen.

een nieuwe liet op zich wachten, — en klaagde op 17 januari 1856 (58) bij Slengarde: „Uwe weet dat ik zonder ben, waardoor ik mij dan ook in de onaangename verplichting vinde UEdele te verzoeken hiervan aan onze voornoemde Chef [Lisman] kennis te willen geven, teneinde zijn EdGrootAchtb. te overtuigen dat een ambtenaar bij willekeurige Boschnegers, zonder aan grote wederwaardigheden, bij dienstzaken, ziekelijke omstandigheden of andere onvoorziene gevallen, te zijn blootgesteld, niet zonder een geschikt vaartuig kan blijven”.

Hij liet tenslotte een corjaal maken en hoopte op 1 oktober met verlof te gaan, terwijl zijn zoon C. L. Dhondtfils voor hem zou waarnemen.

Dhondt had inmiddels besloten pensioen aan te vragen om verschillende redenen. In een brief van 1 augustus 1856 (58) schreef hij aan het commissariaat: „Ten slotte, door mijn gevorderde jaren (68) en aan een gevaarlijke oogziekte leidende, zoodanig zelve dat ik door de rechteroog geen voorwerpen kan onderscheiden, met de linker slecht van zeer nabij, voornemens zijnde mij tot Zijne Excellentie[...] te wenden, ten einde vergunning te verwerven, met ontslag volgens het gewoon gebruik uit 's Lands dienst”. Een andere reden die Dhondt tot dit besluit bracht, lag in het feit dat hij het geheel oneens was met de nieuwe maatregelen die ten aanzien van de bewegingsvrijheid der boschnegers waren genomen (zie Hfst. II, 3).

Er kwam ook in oktober niets van met verlof gaan: door ziekte, en door het feit dat geen Djoeka's te vinden waren die hem naar de stad wilde vervoeren. Eind november kwam hij tenslotte naar Paramaribo en had een onderhoud met de Gouverneur waarover hij aan de Procureur Generaal, Donker Curtius, schreef: (28 november (58)) „verzocht ik zijne Exellentie, om zonder landskosten, aan mijn zoon C. L. Dhondtfils, officieel te magtigen om bij afwezendheid of ziekelijke omstandigheden mijne dienstpligten te mogen waarnemen [...] Zijne Excellentie gaf mij ook te kennen dat het beste voor mijn gevorderde jaren zou wezen pensioen aan te vragen, doch ik op de post Monbijou kon blijven wonen, de dienst aldaar waarnemen en daarvoor een belooning zou bekomen.”

Het duurde tot eind 1857 voor een en ander officieel bekrachtigd werd, en wel in een Resolutie (no 1425) (59) van 11 november, waarin stond dat: „ofschoon het tengevolge van de veranderde omstandigheden * thans overbodig wordt geacht, om bij de boschnegers Posthouders te hebben”, „niettemin aan Dhondt werd toegestaan gepensioneerd, die functie te

* Nl. de nieuwe maatregelen van 1857 ten aanzien van de bosnegers.

blijven uitoefenen, en wel met boven zijn pensioen een toelage van driehonderd gulden 's jaars.

Veertien dagen na dit besluit, 20 november 1857, overleed Dhondt.

Dhondt's oordeel over de Djoeka's had zich gevormd in de jaren dat hij assistent posthouder was, zodat hij, toen hij in 1846 tot posthouder benoemd werd, dit oordeel afgerond meebracht. In de loop der jaren, ondanks het feit dat de politiek ten aanzien van de bosnegers vrij belangrijke wijzigingen onderging, veranderde hij niet van mening.

Zo schreef hij in augustus 1846 (35 F^{II}) naar aanleiding van het trekken van de Djoeka's langs de rivieren en naar de stad in verband met voedseltekort: „het is dus zaak om de Aucaners, die als het ware vreesachtig zijn en welke willen tusschen streng en toegevend behandeld worden, wat in te toomen. Men dient zich aan de bereids ingevoerde reglementen te confirmeren en alle overdreven toegevendheden wederom uit de weg te ruimen dan welhaast vind men, inplaats van willekeurige, dienstvaardige aucaners. Nimmer moet men vrees aan hen laten blijken. Indien zij het minst hiervan ontwaren, dan welhaast [ontwikkelt *] men hunne grootsche pretentien *waar door zij vrees willen inboezemen; men moet met hun onverschrokt, zoo als ik tot nu toe heb gedaan, te werk gaan, ***) en dan ondervind men welhaast hunne nietigheid en wel door hunne vlijerijen en ongevergte dienstwilligheid; goedheid met dit volk, zooals een negenjarig ondervinding mij heeft geleerd, is verkeerd behandelen [. . .]. Stipte nakoming van het vastgestelde doet onbeschaafde tot weldenkendheid overgaan en is bij alle volkeren een vereischte.”

Dat Dhondt zelf lang niet altijd in staat was de Djoeka's volgens deze in stevige taal gegeven richtlijnen naar zijn hand te zetten, getuigen zijn vele klachen over de onhandelbaarheid, recalcitrantie en brutaliteit van de bosnegers.

16 maart 1848 (5) herhaalde hij deze opvatting bijna woordelijk, nu naar aanleiding van de pogingen van Djoeka's het recht in eigen hand te nemen bij een ongeluk met dodelijke afloop.

In een jaarverslag voor het Commissariaat voor de Inlandsche Bevolking van 1849 (5) meende hij, na opgemerkt te hebben: „in hun land en hier in de bovenlanden geloven zij even als deze onbeschaafste wilde

* Onleesbaar woord.

** Onderstreept door Dhondt.

volkeren aan de gruwelijkste en onbestaanbaarste bijgelovigheden en geven aan al wat afgoderij is, den vollen toom," dat dit alles „vooral hier in de bovenlanden zoude moeten worden uitgeroeid, uit hoofde der grote commercie die zij met Plantagie negers hebben en daartoe acht ik het noodig, dat zij gedwongen worden om in dorpen, maar niet geïsoleerd zoo als nu het geval is, te wonen. Den groten ophef die zij alom van hunne opperhoofden maken, is om vrees aan te jagen, om hen te doen gelden en om even zoo veel achting als de hooge ambtenaren in beschaafde maatschappijen te genieten of om een of ander onverdiend geschenk te verwerven. Dit laatste is hun allen eigen en, als hebzuchtig van aard, aangeboren. Bij hun is alles ordeloos, even als bij andere onbeschaafde volkstammen en 's mijns inziens uit hun zwervende leven, vijanden van nuttig werken, zorgeloosheid, daar zij door jacht en vischvangst ten groten deele bestaan, en uit te veel vrijheden, voortspruitende; waaruit ik vermeen te mogen afleiden, dat zij nimmer nakomen de bevelen van hooger hand, of door het Vredes Contract met dezen volkstam gesloten vastgesteld. Bij het aanzeggen van het een of ander bevel of voorlezing van het vredescontract, wordt door de aanwezigen alles met ja Masra, zoo is het goed, zoo moet het ook wezen, beantwoord; even zijn zij vertrokken of alle hunne mooi gezegden en beloften veranderen en dan is 't: laatze maar zeggen wat zij willen, wij zijn vrij en doen wat wij verkiezen en goed vinden. Vandaar komt het mij voor, dat zij zich zoo halstarrig, zoo onbelangstellig, zoo onbetamelijk om de bevelen van het Commissariaat, in mijn bijwezen [. . .] hebben gedragen.* Het schijnd hieruit dat zij even als in vroeger tijden willen dwingen, in die veronderstelling waarschijnlijk, dat zonder hen de plantagien niet kunnen bestaan, immer beschouwen zij zich, als het weglopen van plantagie negers tegen te gaan of te stuiten, en als het ware beschouw ik de Aucaners, door hun ongebonden en zorgeloos leven, veelvuldig verkeer op plantagien, als de primitieve oorzaak! Om deze verkeerde inbeelding uit de weg te ruimen, vermeen ik te mogen aanmerken, dat het doelmatig zoude wezen, de aan hen vergaande vrijheden wat in te toomen. Zulks kunnende geschieden, dan zal men spoedig ondervinden dat zij meer handelbaar en wezendlijk tot meer nut voor het algemeen zullen worden. De ondervindingen gedurende twaalf jaren hebben mij doen zien dat zodra men aan deze menschen die hoewel godloos leven, niet dom zijn, eenige voordeelen schenkt, dat zij alsdan veronderstellen dat het Gouvernement hen noodig heeft en daartoe verplicht was. Tot vermeidung

* Dit slaat op de geschenkenkwestie, zie Hfst III, 2.

waarvan, is het eenig middel om nimmer af te wijken der eens in vigeur zijnde verordeningen, dan na alvorens zij, door hun gedrag doen blijken, dat zij de achting en trouw van het Gouvernement dezer Kolonie waardig zijn. Tot nu toe heb ik geen reden zulks aan het Commissariaat der Inlandsche Bevolking te mogen mededeelen, en zonder krachtdadige medewerking van het Gouvernement ben ik van gevoelen, dat van dit uitschot van menschen nimmer goeds te verwachten is, ten ware eene pestilente ziekte zich bij hun openbaarde, of doelmatige reglementen wierden daargesteld, dat zij even als anderen vrije persoons in 's Lands lasten moeten contribueren, dan misschien zullen zij tot het goede overijlen”.

Uit bovenstaand betoog blijkt duidelijk hoe weinig waardering Dhondt voor de hem omringende bosnegers op kon brengen. Wanneer hij in een overigens vrij rustig gesteld verslag in de laatste zin plotseling uitvalt dat „dit uitschot van menschen” slechts tot „het goede overijlen” zal, als zij bijvoorbeeld door een „pestilente ziekte” zouden worden bezocht, is „weinig waardering” zelfs een te zwakke term voor de manifeste afkeer en minachting die uit deze uitspraak spreekt.

In 1851 was Dhondt's oordeel onveranderd. In zijn jaarverslag (5) schrijft hij dat hij „geen hoegenaamde verbetering in handel, levenswijjs en vooruitgang in beschaving van het Aucaansche volk ter kennis van het Commissariaat voornoemd kan brengen. Alles is en blijft ordeloos en barbaars, zoo welhier in de bovenlanden als in hun land.”

Het is dan ook niet verwonderlijk dat Dhondt volstrekt geen heil ziet in de verzachtende maatregelen die in 1856 genomen worden ten aanzien van de bewegingsvrijheid der bosnegers. In de betreffende paragraaf * blijkt duidelijk zijn scepsis en teleurstelling hierover en het is voor hem tenslotte een reden te meer om pensioen aan te vragen. In een brief aan de Procureur-Generaal waarin hij zijn plan daartoe aankondigt (11 oktober 1857, (59)) staat: „op grond van mijn gevorderde jaren (69) wend ik op heden mij tot zijne Excellentie ten einde vereerd te mogen worden met het door lange dienst verdiende pensioen, bij rekwest dato 1 Dec. anno p^o eerbiedig gevraagd. De willekeurigheid der Aucaners wordt dagelijks onverdraaglijker. Verder geen nieuws.”

Aan Dhondt's verzoeken en adviezen om strengere maatregelen te nemen, waardoor meer gezag over de bosnegers zou kunnen worden uitgeoefend, werd geen gehoor gegeven. Integendeel: tijdens zijn posthouderschap verdwenen de meeste militaire posten, waarop zijn gezag

* Zie Hfst III, 3.

ten dele steunde en kregen de bosnegers bovendien belangrijk meer bewegingsvrijheid.

Hoewel Dhondt bij het aanschouwen en beschrijven van hem vreemde gewoonten van andere maatschappijen dan de hem vertrouwde, de armen ten hemel hief in ontzetting en afkeer over zoveel „barbaarsheid”, zijn toch zijn verslagen over godsdienstige en andere bijeenkomsten der Djoeka's levendig en duidelijk en etnografisch niet onjuist.

In september 1846 (35 F^{II}) beschrijft hij een begrafenis van een Djoeka, die bij hem op de post Comboes plaats vindt.

„Den 12 dezer om 8 uur des morgens overleed hier een oude Aucaner genaamd Coffy Pagne van Paise; vóór avond was het genoegzaam met Aucaners vol. De vrouwen als dol veinsden te huilen, terwijl de mannen evenals een dorstig hart om water, aanhoudend om dram vroegen. Zonder echter eenige moeite te doen om het lijk ter aarde te bestellen, zij verlustigden de nacht door met frivole pratjes die ten slotte verliep op freten en zuypen en volgens hun gewoonte met twisten over de oorzaak van den dood te eindigen; zij gelooven aan geen natuurlijke dood, altijd is dezelve veroorzaakt hetzij door welches of wel door een zwevende Jorka of geest van overledens naasbestaande.

Eerst den 14 werd het lijk den namiddag gewassen en vervolgens in de Loo's * ten pronk gelegd, dit alles onder barbaars geschrij dat hunne woestheid aanduide, een weinig daaraanvolgende plaatste men de doode romp in een kist van een verrot corjaal vervaardigd, welke men onder een stilte waaraan ik mij niet verwachte gedurig eenige tijd rondslingerde om te zien of de Jorka of geest niemand der aanwezige van het afsterven had te beschuldigen, daaraan volgde welhaast een weinig min dan een woeste vechtpartij gemengd met schrikwekkend getier dat ruim $\frac{3}{4}$ uurs duurde, met den avond en nacht was alles rustig. Den 15 wierd van 's morgens vroeg het kist en dode romp ten fine als voormeld wederom rondgeslingerd, dit gedaan, dan wierdt het zelve wederom ten pronk gelegd. Het was negen uren dan begon men op het nodig voor de begrafening te denken, opnieuw barbaars geschrij, gezang en eenige geveerschoten diende ter aankondiging, en welhaast ook wierdt de kist dichtgespijkerd, deze formaliteit had om 11½ uur plaats, alle de aanwezige bragten het hunne bij om dit laatste verblijf met goederen op te vullen, nu was de dram door de Aucaners aangebragt bereids baas en mijn interventie noodig, op een enkele vertrokken zij allen naar de

* Loods. Dhondt haalt de begrippen „loods” en „lo” door elkaar. De bosnegerstammen worden onderverdeeld in „lo's”: matrilineale clans.

loo's en lieten mij gerust; maar om één uur kwam het gespuis voor de deur vechten en als razelooze huilen en mijne tusschenkomst wierd bij deze ordeloze bende vruchteloos, dit alles ten bijwezen van ouderlingen die met verderen uitschot van menschelijk geslacht hoegenaamd nog na goed order of redenen luisteren, waar door als het ware mijne veiligheid alle oogenblikken aan allerley soorten van wederwaardigheden is blootgesteld en weshalve acht ik mij verplicht hiervan dit rapport in te zenden ten einde het Commissariaat voor de Inlandsche Bevolking in staat te stellen om mij van verdere onaangenaamheden van wat aard ook, door een behoorlijke adistentie te vrijwaren [. . .] Den 16 met het aanbreken van den dag geweerschoten en barbaars gezang kondigde het woeste feest der begraving van het stinkende overblijfsel aan, waarbij tot mijn ongenoegen dan nog een trom kwam, het verwaarloosd, het schrikwekkende dat de negers veroorzaken is buitengewoon woest en afgodisch en dienden in Cottica te worden ingetoomd. Den dag passeerden met zuipen, en twisten. Volgens enige de doode romp wou niet vertrekken en andere wilden ter begraving overgaan, dezen plicht na veelvuldig dol getier en barbaars gehuil, na langdurig over en weer slingeren der kist, nam om vijf uur een aanvang, en tot mijn waar genoegen vertrok het lijk met de dolle neger cortège naar boven naar eene ter begraving hunner doden bestemde plaats.

Nadien nu alles weder rustig was en ik aan de ouderlingen voornoemd mijn ontevredenheid had te kennen gegeven en gezegd van alles rapport te zullen maken, kwamen allen met vlijende taal evenals kinderen om vergiffenis smeken. Zie daar een staal hunner zwakheid waaronder argenslist is doorstralende."

In een verslag voor het Commissariaat der Inlandsche Bevolking schreef Dhondt in 1849 (8): „In hun land, en hier in de bovenlanden, geloven zij even als de onbeschaafte wilde volkeren aan de gruwelijkste en onbestaanbaarste bijgelovigheden en geven aan al wat afgoderij is, den vollen toom. Men kan ieder familie als op zich zelve staande beschouwen, waarvan de ouderlingen voor alle verschillen van wat aard ook, de regters zijn, en welker uitspraak, hoe strijdig ook met de gevoelens van beter denkenden, hoe barbaars, hoe afschuwelijk, worden gevolgd; alleen bij whikspartijtjes,* dat bijna bij elk afsterven van een Aucaner het geval is, aangezien zij aan geen natuurlijken dood geloven, komt het Groot-Opperhoofd tusschen beiden en diend de Zweri** toe. Als den gebruiker van dit Zweri, eenigssinds daardoor getroffen schijnd,

* Dhondt bedoelt hiermee wisi-praktijken (zwarte magie).

** Godsoordeel.

dan wordt hij aan de willekeurigheid der familien overgelaten en een schrikwekkende dood wordt onvermeidelijk. Het gebeurd echter wel dat zulks bij forme van afkoop wordt gestuit, is zulks het geval, dan blijven zij toch volharden in hunne willekeurige wraakzuchtige en ongegronde denkwijze, tot zoo lang dat de gelegenheid om wraak te nemen zich aanbied en waar in de omzwervende Jorka of ziel eens overledene een grote rolle speeld. Ook slangen en andere ongedierten die zij als Goden eeren en viere hebben hierbij ook een belangrijke rol te vervullen!"

In het jaaroverzicht van het zelfde jaar 1849 (5) schrijft hij „Een paar maanden geleden was hier zes dagen spel wegens een slang, geleden meer dan drie jaren gedood, de welker Jorka * niet genoegzaam voldaan was, en daarom nog mogt rondzwerven vooraleer zij ter rust gaat. En eenige dagen geleden wierd hier in de buurt een kleine slang dood gevonden, dit dood dier wierd door de Aucaners als een hunner afgoden beschouwd en gaf dus aanleiding tot een spel dat twee dagen en twee gansche nachten duurde, dan wierd het zelve in een kistje gelegd, en even zoo als zij met hunne dooden of het haar der zelve doen, rondgedragen. Na de Godslang afgevraagd te hebben, door wie en door wat oorzaak hij gedood was, wierd God Slang plichtelijk en volgens hunne afgodische wijze bij hunne begravenisse ter aarde besteld. Nu zijn zij aan de gang met een Keyman ** welke dood in het revier is gevonden. God Keyman die zij wrezen moet even als God Slang bij het rond-dragen de dader en oorzaak van zijnen dood vaststellen. Vervolgens wederom spel en opofferingen en dan eerst zal God Keyman pligtelijk worden begraven. — Uit deze kleinigheden kan men opmaken, in wat afgodische bijgelovigheid zij nog verkeren.”

Op 1 augustus 1856 (58) meldt Dhondt: „Door het overlijden van een negermeid onder Otterloo behoord hebbende, veroorzaakte onaangenaamheden met een neger van Bleyloo, genaamd Johannis Franki, zoo ik hoor wordt hij naar Auca gevoerd. Uwe kend de Aucaners en weet dat zij nog sterk in hunne oude dwalingen verkeer en aan geen natuurlijke dood gelooven, dus vermoedelijk zal deze zaak hoe ongegrond ook dat de beslissing zij, barbaars beslist worden.”

§ 3 *Persoonsbeschrijving van A. Kappler*

August Kappler was een uitzonderlijk man. Een beschrijving van zijn activiteiten als posthouder van 1846 - 1863 geeft een onvolledig beeld

* Geest van een overledene.

** Kaaiman.

van zijn Surinaamse jaren. Immers, zijn posthouderschap vormde een voor hem betrekkelijk onbelangrijk onderdeel van zijn 45-jarig verblijf in dit land. Het indringendste beeld en de uitvoerigste geschiedenis van deze figuur geeft trouwens zijn eigen oeuvre: de boeken die hij over Suriname schreef en waarin zijn grote kennis van en verknochtheid aan Suriname duidelijk wordt.^{16 17 18}

Hij werd in Mannheim geboren in 1815, doorliep de lagere school en werd bij een kruidenier-drogist in de leer gedaan. Dit beviel hem allerminst, hij reisde naar Nederland en nam dienst in het Koloniale leger, aanvankelijk om naar Oost-Indië te gaan. Toen die uitzending te lang op zich liet wachten, werd het Suriname, waar hij in 1835 aankwam als fourier, en tot 1841 als militair bleef. Hij verzamelde in die tijd planten en dieren en verzond ze naar Europa, waar ze voor hem verkocht werden. Over dit tijdperk gaat zijn boek „Sechs Jahre in Surinam” dat in 1854 uitkwam.¹⁶ Hij was toen inmiddels, na in 1841 in Nederland afgemonsterd te zijn, in 1842 weer naar Suriname teruggegaan en verzamelde weer planten en dieren. Zijn doel was een houtexploitatie op te zetten aan de Marowijne en in 1846 kreeg hij daarvoor vergunning; hij vestigde zich ten Zuiden van de Wane-kreek en noemde zijn nederzetting Albina (naar de vrouw met wie hij in 1852 trouwde). Hij begon met Indianen als werklieden en kocht hout op van de bosnegers. Een groot succes was dit niet. In 1852 associeerde hij zich met een Hollandse firma, haalde een aantal timmer- en andere werklieden en ook zijn vrouw uit Duitsland en begon opnieuw. Naast zijn houtbedrijf begon hij een landbouw- en veeteeltonderneming. Ook deze kolonisatie verliep: de Duitse kolonisten waren lastig en ontevreden en liepen weg, de Hollandse firma ging failliet. Het gouvernement zag echter wel wat in Kappler's ideeën over kolonisatie aan de Marowijne (waar de Fransen aan de overkant sedert ± 1850 zeer actief waren) en liet hem een plan opstellen om een nieuwe onderneming op te zetten op kosten van het gouvernement. Een nieuw-benoemde minister van koloniën voelde er echter niets voor en het plan ging niet door. Kappler kreeg een flink bedrag aan schadevergoeding en kocht daarvoor Albina. Hij begon weer voor zich zelf, nu met Chinese contractarbeiders, die sedert 1853 geïmporteerd werden. Zijn landbouw- en veeteeltbedrijf liep nu goed, vooral daar hij intensief handel kon drijven met de inmiddels ingerichte penitentie-oorden in Frans-Guyana, aan de Marowijne. Toen in 1876 goud ontdekt werd aan de Marowijne en velen hun geluk in het bos gingen zoeken, floreerde zijn onderneming. Echter, nu raakte het gouvernement geïnteresseerd in het Marowijnegebied, dat veel begon te be-

loven. De Fransen toonden bovendien meer belangstelling voor dat gebied dan Nederland lief was. Daarom benoemde men bij de verdeling van Suriname in districten een districtscommissaris voor het Marowijnegebied. De Regering kocht de helft van Albina en in 1876 vestigde zich de nieuwe ambtenaar daar.

Kappler voelde zich na de vestiging van een districtscommissaris in Albina in zijn vrijheid beknót. Na jarenlang als het ware alleenheerser geweest te zijn op de nederzetting die hij had gesticht, en op de Marowijne-rivier, was hij niet meer in staat een bestuursambtenaar naast zich te velen, en hij vertrok in juli 1879 teleurgesteld naar Europa met zijn vrouw. Hij schreef daar „Holländisch Guiana”¹⁷ en „Surinam”¹⁸, reisde veel en overleed in 1887 in Stuttgart.

Toen Kappler zich in 1846 aan de Marowijne vestigde, verzocht hij het gouvernement in Paramaribo hem tot assistent-posthouder te benoemen. „Ohne alle Schwierigkeit” schrijft hij in „Holländisch Guiana”, „erhielt ich vom Gouverneur der Kolonie die Erlaubniss, mich auf dem holländischen Ufer ansiedeln zu dürfen, und überdies wurde mir, da ich, so alleinlebend, viel von dem insolenten und aufdringlichen Betragen der die obern Ufer des Maroni bewohnenden Buschneger zu leiden gehabt haben würde, das tituläre Amt eines Assistent-Posthalters übertragen, als welcher ich wenn die Buschneger nach der bewohnten Kolonie sich begeben wollten, ihnen Pässe auszustellen hatte und so quasi ihr Vorgesetzter war.”¹⁷

Het Gouvernements-besluit waarin deze benoeming is vastgelegd, legt de nadruk op het nut dat Kappler's bemoeienissen met de bosnegers voor de koloniën zou kunnen hebben:

(29 oktober 1846, G.B. no. 1579 (2)) „In aanmerking nemende dat van het verblijf van den rekestrant in de Marowijne, overeenkomstig deszelfs te kennen gegeven verlangen, gebruik kan worden gemaakt, om buiten bezwaar van de koloniale kas, aldaar iemand gevestigd te hebben, die voorzien van den titel van Gouvernements Ambtenaar, als zoodanig zich met meerdere vrucht zoude kunnen afgeven om zijnen invloed aan te wenden bij de Aucaner Boschnegers, ten einde hen van lieverlede tot nuttige leden der maatschappij te vormen. Heeft goedgevonden en verstaan

1^e Den Heer A. Kappler te vergunnen zich aan de rivier Marowijne neder te zetten, op vijf uren afstand van zee, ten Zuiden van de Wana-kreek.

2^e Den genoemde Heer A. Kappler te benoemen tot Assistent-Post-

houder, buiten bezwaar van de koloniale kas, en onder zoodanige verplichtingen als nader bij speciale instructies zullen worden vastgesteld, tot het opmaken van welke de Gouv. Secret. a.i. belast met het Commissariaat, bij deze uitgenoodigd wordt”.

Die speciale instructie heeft Kappler nooit gekregen. De 22ste oktober 1850 (8) vraagt hij er nog eens om: „Ten slotte verzoek ik UEd. nog vriendelijk dog eens aan de belofte Instructies te denken, dat het nu al vier jaren zijn, dat ik op mijn eigen wijsheid moet vertrouwen.”

Hij was inmiddels (juni 1849) tot bezoldigd assistent-posthouder benoemd, op *f* 672,— per jaar! De reden hiervoor was dat de slavernij in Frans-Guyana in 1848 was afgeschaft en men, beducht dat de slaven uit Suriname zouden vluchten, het van belang achtte Kappler's status duidelijker officieel te maken, om hem zodoende met meer recht te kunnen laten ingrijpen.

Na de dood van posthouder Dhondt verzocht Kappler hem te mogen opvolgen. Hij kon op dat moment, eind 1858, een vaste financiële steun goed gebruiken: zijn houthandel en landbouwexploitatie waren verlopen, en een regeringsopdracht tot het opzetten van een landbouwkolonie met honderd nederlandse gezinnen dreigde niet door te gaan. Hij werd benoemd, maar met de restrictie dat, als genoemde kolonisatie onder zijn leiding door zou gaan, de functie op een ander zou overgaan. Inplaats van *f* 672,— kreeg hij nu *f* 1000,— per jaar. Hoewel de resolutie voor zijn benoeming van 2 augustus 1859 dateerde, duurde het nog tot 1860 voor het zeker was dat over de kolonisatie-onderneming, waarvoor Kappler een uitgebreid plan had opgesteld, door de nieuw benoemde minister van koloniën Rochussen afwijzend was beschikt.

Tot de opdrachten die hij als ambtenaar kreeg uit te voeren behoorden onder andere: het regelen van de uitdeling van geschenken onder de bosnegers in 1849 - 50, een zaak die heel wat voeten in de aarde had; * het regelen van het instellen van een salaris voor het Groot-Opperhoofd Bijman, ter vervanging van de obligate geschenken om de paar jaar; ** het maken van een tocht naar het Groot-Opperhoofd Bijman om hem te polsen of hij bereid was zendelingen toe te laten. ***

Uit de brieven en rapporten, die hij over deze en andere zaken uitbracht, blijkt het verschil in aard van Kappler en Dhondt.

Kappler beklagde zich zelden. Het leven in Albina en aan de Marowijne beviel hem, en zijn persoonlijke tegenslagen, die buiten het terrein

* Zie Hfst III, 2.

** Zie Hfst III, 4.

*** Zie Hfst III, 6.

van zijn posthouderschap lagen, komen niet in zijn brieven ter sprake. Hij gaf duidelijk en reëel verslag en advies en ging zich nooit te buiten aan wanhoopskreten en zelfbeklag. Hij voelde zich ook in het geheel niet als slachtoffer van zijn situatie, zoals Dhondt, die geen andere occupatie had, en die ook geen persoonlijke interesses had; hij beschouwde de functie van posthouder als een sinecure (vooral toen hij bezoldigd werd) en niet als een levenstaak. Dit laatste kwam natuurlijk niet in zijn brieven tot uiting, des te duidelijker echter in zijn boeken, in het bijzonder in „Holländisch Guiana”.

Hoewel ook hij vond dat de mogelijkheden, die de posthouder gegeven werden om zijn gezag uit te oefenen bepaald onvoldoende waren, ging hij daar beslist niet, zoals Dhondt, onder gebukt. Zijn brieven zijn gewoonlijk goed en duidelijk geschreven, hij kende heel behoorlijk nederlands en maakte minder stijl- en taalfouten dan Dhondt en zelfs dan sommige van zijn opdrachtgevers. In de officiële correspondentie gaat echter veel van de levendige spontaniteit en zijn gevoel voor humor, die zijn boeken zo bijzonder leesbaar maken, verloren.

Daar het niet tot zijn taak behoorde maandelijks verslag uit te brengen over zijn bevindingen met, en zijn mening over de bosnegers, vindt men hierover weinig expliciete gegevens. Impliciet vindt men ze in de verslagen en brieven als antwoord op de opdrachten (hierboven genoemd) die hij kreeg uit te voeren. Dat hij zich echter wel degelijk verdiept had in de levenswijze en karaktertrekken der bosnegers blijkt uit zijn boeken en artikelen. Zowel in „Sechs Jahre in Surinam” (1854),¹⁶ als in „Holländisch Guiana” (1881)¹⁷ en in „Surinam” (1887)¹⁸ komen beschrijvingen van de bosnegers voor, die bewijzen dat hij hun geschiedenis, hun godsdienst en hun leefwijze grondig kende.

Hij mocht de bosnegers niet, en kon, ondanks het feit dat hij ook veel op de Indianen tegen had, beter met de laatste opschieten. In „Holländisch Guiana” zegt hij: „So beliebt ich auch bei den Indianern war, so argwöhnisch waren dagegen die Buschneger gegen mich. Sie konnten nicht begreifen was ein Europäer an dem Flusse treiben wollte, den sie von jeher als ihr Eigenthum zu betrachten gewöhnt waren. Ich hatte von diesen rohen Negern viel zu leiden; besonders unangenehm war es ihnen, dass ich mit den Indianern auf so vertrauten Fusse stand, denn diese waren sozusagen ihre Sklaven.”¹⁹

Hij slaagde er tenslotte wel in hun wantrouwen te overwinnen en handel met hen te drijven, maar niet om vriendschappelijk contact te maken, zoals met de Indianen.

Van Dhondt, die in zijn brieven zo vaak de nadruk legde op de nood-

zaak van hard optreden, maar daar blijkbaar in de praktijk niet in slaagde, zegt Kappler: „So war denn auch mein Nachbar [...] mit seinen acht bis zehn Arbeitern noch nicht so weit gekommen, für sich ein wohnliches Haus aufrichten zu lassen, und nie konnte er so viel Erdfrüchte pflanzen als er zu seinem eigenen Unterhalte nöthig hatte. Wegen seiner grossen Nachgiebigkeit war er denn auch bei seinen Leuten viel beliebter als ich bei den Meinigen”.²⁰

Uit Dhondt's brieven blijkt echter niet dat het feit dat hij „beliebter” was, zijn contact met de bosnegers aangenameer maakte. Integendeel, Dhondt's eigen achterdocht, afkeer en minachting voor de mensen waar hij dagelijks mee te maken had, maakten dat praktisch onmogelijk.

§ 4 *Persoonsbeschrijving van M. Montecattini*

M. Montecattini, een Corsicaan van geboorte, was burgerofficier geweest en maakte verscheidene patrouilletochten mee. Hij had suikerplantages beheerd, maar begon in 1848 een houtexploitatie aan de Marowijne, tot ongenoegen van Kappler, die in hem terecht een concurrent zag. Montecattini vestigde zich een half uur bovenstrooms van Albina, hoewel zijn vergunning hem een concessie beneden Albina had toegewezen. Hij kon zodoende de houtvoorraden van bosnegers, die de rivier afkwamen, opvangen vóór ze in Albina bij Kappler arriveerden. Financieel stond hij er veel beter voor dan Kappler. Hij kon zeeschepen charteren en zijn hout op de Antillen verhandelen, terwijl Kappler het zijne op moeilijke en gevaarlijke tochten per corjaal naar Paramaribo versleepte en vandaar naar Nederland moest zien te verscheppen.

Bovendien had Montecattini meer gezag onder de bosnegers: hij had zich op de patrouilletochten militaire eer en een officiersrang verworven, terwijl Kappler korporaal was. Verder had hij o.a. tijdens zijn waarnemend-posthouderschap van augustus tot december 1848 ook het vertrouwen der bosnegers in het Cottica-gebied gekregen, zodat zij hem toezegden ook uit deze streken hout voor hem te zullen aanvoeren. Een bewijs voor hun goede gezindheid was, dat het Groot-Opperhoofd Bijman „hem tot zijnen specialen vriend koos en beiden tot bevestiging van hunne vriendschap wederkeerig elkanders bloed dronken”.²¹

Kappler, die toen al twee jaar assistent-posthouder was (Wolbers meent ten onrechte van niet, pg. 737), kon zich geen vertrouwelijke houding tegenover de bosnegers permitteren, daar dat in strijd was met art. 15 van de „Instructies voor de Posthouders bij de Boschnegers” van 1835.*

* Hfst I, 3.

Het voorbeeld van Montecattini, die zich hieraan tijdens zijn waarnemend posthouderschap niet hield, bewijst het gebrek aan inzicht van de samensteller der Instructies. Hij ging wel vertrouwelijk met de bosnegers om,* maar was in hun ogen, en gedroeg zich ook zo, een grand seigneur, met officiers-titel, en geld. Kappler had geen geld, was niet meer dan „corprali” en zij zagen hem „zijnen akker zelf bebouwen, zijn hout splijten en zijn eten zelf koken. Dit gaf hem geheel het aanzien van een Potti bakker (arme blanke), voor wie zij weinig eerbied hadden”.²³

Was dit alles genoeg om Kappler's vaak bittere uitlatingen over Montecattini's vestiging, slechts een half uur van hem vandaan, begrijpelijk te maken, daar kwam nog bij dat hij, Kappler, als assistent-posthouder zich gepasseerd voelde toen Montecattini tot waarnemer van Dhondt werd benoemd, toen deze in augustus 1848 met verlof ging. In „Holländisch Guiana” schrijft hij hierover: „Ich fühlte mich durch diese Zurucksetzung bitter gekränkt, obgleich ich die Stelle, hätte man sie mir auch angetragen, wohl schwerlich angenommen haben würde.

Entfernt von allen gebildeten Menschen, auf ein Plätzchen beschränkt, das noch keinen halben Acker gross von Sümpfen umgeben war und bei einer Besoldung von fl. 1200 bis fl. 1500 denn sie sollte bedeutend vermindert werden, als Einsiedler und ohne Beschäftigung zu leben, blos um in meinen 32. Lebensjahr der Sorge fürs tägliche Brod enthoben zu sein, hätte ich doch meine freie, wenn auch sorgenvolle Existenz nicht aufopfern wollen.

Ich beklagte mich aber doch schriftlich und mundlich bei meinem Chef, dem Procureur-General Lisman, der, in einem höherem Grade der Freimaurerei stehend, dem Bruder Monte-Cattini das Amt um das er bat, nich verweigern wollte.”²⁴

Tenslotte wist Montecattini, die Fransman was gebleven, van het Franse Gouvernement vergunning te krijgen ook aan de Franse kant der Marowijne hout te laten kappen, wat gebeurde op een vestiging onder leiding van een van zijn medewerkers: Tollenge, of Dollingh, zoals Kappler hem noemt.

Evenwel, ondanks zijn zoveel voordeliger positie, lukte het Montecattini niet zich zijn gedroomd fortuin te verwerven.

Omstreeks 1857 kwam er een einde aan Montecattini's onderneming. De onmiddellijke aanleiding daartoe was waarschijnlijk het feit dat het

* „Da er überdiess eine alte Negerin zur Frau hatte, und stundenlang das ärmliche Geschwätz der Neger anhören, ja, sich ganz in ihre Eigenheiten schicken konnte, war er auch ebenso beliebt”, meent Kappler.²²

Gouvernement plotseling, in februari 1856, zijn vergunning dreigde in te trekken, tenzij hij zich op de hem oorspronkelijk toegewezen plaats, nl. beneden Albina aan de Marowijne, zou vestigen; bovendien zou hij in het vervolg belasting moeten betalen.

In november van dat jaar kreeg Montecattini nog eens een maand uitstel om zijn etablissement te ontruimen. Maar hij had intussen een schip geladen voor Barbados en verdween (of was misschien al eerder verdwenen) met de noorderzon en liet nooit meer iets van zich horen.

Montecattini's waarneming van het ambt van posthouder duurde een half jaar, van augustus tot december 1848, en zijn werkzaamheden in die functie beperkten zich tot routine-bezigheden en het maken van een rapport over de verhuizing van de standplaats Comboeskreek naar Piket Monbijou. Als houthandelaar was hij een jaar of zeven in het gebied van de Marowijne actief. Hij was vaak weg: met hout naar de Antillen of in Paramaribo. Door zijn intensief contact met de bosnegers, door de moeilijkheden die hij Kappler bezorgde, en door de zaken die hij als waarnemend-posthouder voor de weinig actieve Dhondt regelde heeft hij echter niettemin invloed gehad op de situatie in het hier besproken gebied. In vele gevallen bleek dat Montecattini eerder dan Kappler en zeker eerder dan Dhondt, op de hoogte was van de bewegingen en beweegredenen der Aucaners. Tijdens de geschenken-kwestie * gebruikte de Granman de Djoeka-arbeiders van Montecattini om berichten naar Kappler en de Gouvernementssecretaris over te brengen. Een lange brief van Bijman, de Granman, in 1854 aan posthouder Dhondt gericht, werd op Montecattini's nederzetting opgesteld (door T. Montecattini, zijn broer of zijn zoon). **

* Zie Hfst III, 2.

** Deze brief zal elders ter sprake komen.